

У разі страхування цивільно-правової відповідальності потерпілий має право на виплату страхового відшкодування від страховика. Однак його небажання або неможливість отримання страхового відшкодування за жодних обставин не позбавляє його права на отримання відшкодування від особи, яка заподіяла шкоду. Право потерпілого на відшкодування шкоди за рахунок її заподіювача є абсолютним. Саме тому відмова заподіювача шкоди від її відшкодування з тих мотивів, що його відповідальність за заподіяння шкоди застрахована і тому потерпілому необхідно звертатися до страховика за одержанням страхової виплати, є неправомірною. Також якщо потерпілий не скористався своїм правом на отримання страхового відшкодування, то страхувальник не має права вимагати від страховика виконання договору на користь потерпілого.

Список використаної літератури:

1. Цивільний кодекс України: прийнятий 16 січня 2003 року. – К.: Істина, 2003. – 368 с.
2. Господарський кодекс України: офіційний текст. – К.: Кондор, 2004. – 208 с.
3. Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18. – Ст. 78.
4. Цивільне право України: підручник: у 2-х т. / [Борисова В. І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.]; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасиво-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – Т. 2. – 2007. – 552 с.
5. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.
6. Постанова Верховного Суду України від 5 вересня 2012 р. у справі № 3-32гс12 про стягнення суми, виплаченої Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань застрахованій особі.
7. Узагальнення судової практики розгляду судами цивільних справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки у 2010–2011 роках: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.02.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html.

The scientific article describes the features of the transition to the insurer, who has paid insurance compensation, the right to claim compensation from the person responsible for the damage caused to the insured or beneficiary.

В статье определены особенности перехода к страховщику, выплатившему страховое возмещение, права требовать компенсацию с лица, ответственного за ущерб, причиненный страхователю или выгодоприобретателю в пределах возмещенного.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ: НОТАТКИ ДО НАУКОВОЇ ДИСКУСІЇ

Пленюк М. Д.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті аналізуються доктринальні підходи щодо розуміння договору як підстави виникнення зобов'язань. Акцентується увага, що саме правочинна природа договору надає можливість виявляти у ньому ознаки юридичного факту.

Ключові слова: договір, угода, домовленість, юридичний факт, зобов'язання.

Прийняття Конституції України в 1996 р. як своєрідного суспільно-політичного договору принципово змінило політико-правову ситуацію в нашій країні на краще. Адже з'явилася реальна можливість змінити акценти подальшої державно-правової політики, визначивши пріоритет суспільства та сім'ї. Саме з цього моменту можна проводити відлік розвитку справжнього громадянського суспільства в Україні. І це був лише перший крок до побудови самостійної і незалежної від держави системи відносин між юридично вільними і рівноправними партнерами в усіх сферах життя людей. Наступним кроком стала розробка й прийняття в 2003 р. Цивільного кодексу України (далі – ЦК України).

В умовах тодішнього політичного протистояння в Україні на межі тисячоліть, як згадують видатні цивілісти, марно було сподіватись на те, що правові ідеї громадянського суспільства, складовою частиною якого є ринкова економіка, цілком будуть втілені у новій цивільно-правовій кодифікації

[1, с. 16]. Проте пройшовши усі «кола законодавчого пекла» [2, с. 112], ЦК України не лише став новим кодифікованим нормативно-правовим актом для України, а й теоретичним фундаментом для такої правової категорії як договір.

Інститут договору є центральним інститутом цивільного законодавства у правовій системі. Договір у всіх правових системах є одним із основних елементів правопорядку, який юридично забезпечує дійсність обмінних процесів з метою задоволення потреб суспільства, окремих його громадян або їх об'єднань [3, с. 2]. Без перебільшення можна сказати, що договір вважається надбанням цивільного права, адже конструкція договору стала одним із найвизначніших здобутків світової правової культури [4, с. 29].

Як універсальна правова конструкція договір займає важливе місце у механізмі правового регулювання суспільних відносин. Як інструмент правового регулювання договір застосовується поряд із застосуванням у сфері приватного права; у сучасних умовах застосовується й у конституційному, фінансовому, екологічному праві тощо [5; 6, с. 8].

На думку професора Бременського університету Р. Кніпера, договір, з одного боку, став найзначнішим інструментом *excellence* для формування і забезпечення стабільності майнового обороту і динаміки ринкової економіки, а з іншого боку, стає зрозуміло, що договір може і повинен мати значення тільки тому, що він разом із власністю дає гарантований правовий титул, що належить конкретній особі, і який без її згоди не може бути переданий іншій особі [7, с. 38].

У Французькому цивільному праві під договором розуміють певне узгодження, за допомогою якого одна або кілька осіб зобов'язуються перед іншою особою дати будь-що, зробити будь-що або не робити будь-що (ст. 1101). В Єдиному торговому кодексі США (ст. 1–201) договір ототожнюється із зобов'язанням, яке випливає з угоди сторін відповідно до закону та інших відповідних норм права. В Українському цивільному праві під договором розуміють домовленість двох або більше сторін, яка спрямована на встановлення, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків (ч. 1 ст. 626 ЦК України).

Наведена дефініція для українського права є далеко не новою, адже на момент прийняття ЦК України в правовій доктрині існували усталені погляди на розуміння цивільно-правового договору, проте, як влучно зауважує В. В. Луць, затрачені зусилля поки що мало наблизили науковців до розкриття сутності договору, з'ясування його регулятивних властивостей [8, с. 118].

Як відомо, поняття договору (*contractus*) як згоди двох і більше сторін, яка породжує виникнення, зміну та припинення зобов'язання в правовій літературі, виникло ще в часи Хамурапі. До цього договору передувало поняття *пехум* (зв'язок), який був пов'язаний із *mancipatio* (способом передачі власності) і становив процедуру підкорення однієї особи владі іншої, з тим щоб гарантувати виплату боргу [9, с. 414]. Окрім цього, для позначення договору у ці часи також використовували й поняття *растум* (угода). При цьому *растум* перетворювався в договір з моменту приєднання якогось «зобов'язання», яким «зв'язували» усіх осіб. Таким чином, договором вважалася угода (*растум*) з приєднанням до неї зобов'язання. Без такого приєднання *растум* іменувався «голим», або простим, і не отримував судовий захист [10, с. 253].

Згодом під договором розуміли згоду двох або кількох осіб про встановлення, зміну та припинення цивільних правовідносин [11, с. 26]. Зокрема, в радянський період О. Ю. Кабалкін, звертаючи увагу на договір як на найпоширеніший різновид угод, писав, що цивільно-правовий договір являється згодою двох чи більшої кількості сторін, спрямований на встановлення, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків [12, с. 437]. На згоді сторін як договору наголошували й І. А. Покровський, Е. Годеме, О. О. Красавчиков та інші вчені.

Загальна теорія договору в сучасному українському праві все ще перебуває на стадії формування, оскільки немає єдиного підходу щодо його розуміння. Під договором, зазвичай, розуміють багаторівневу конструкцію, яку розглядають як: юридичний факт; зобов'язання; угоду; правовий засіб; документ, у якому зафіксовано виникнення договірної зобов'язання з волі його учасників тощо.

Враховуючи наведене, спробуємо підтвердити значущість таких правових явищ або спростувати їх практичне значення.

Договір як юридичний факт. Поняття юридичного факту вперше було введено Ф. Савіньї понад півтора століття тому. З того часу в юридичній літературі здійснюють наукові дослідження юридичних фактів, класифікують їх на дії та події тощо. Договір відповідно до такого критерію поділу відносять і до юридичних фактів-дій, і до юридичних фактів-подій.

Зважаючи на те, що юридичний факт розуміють як дію або подію, з якою закон пов'язує виникнення, зміну та припинення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, відразу виникає питання, яке значення вкладається у розуміння договору як юридичного факту. Адже юридичний факт може означати: 1) породження юридичних наслідків в результаті настання відповідних обставин. Наприклад, для настання договірних зобов'язань достатньо факту укладення договору, оскільки відповідно до ст. 626 ЦК України договір набирає законної сили з моменту його укладення. Відповідно, юридичний факт в цьому аспекті відіграє *одномоментну* роль не маючи в основі змісту прав та обов'язків сторін,

адже акцент робиться на момент укладення, тому увага щодо прав та суб'єктивних обов'язків абстрагується; 2) появу у конкретних осіб в силу здійснення юридичного факту прав і обов'язків. У цьому випадку юридичний факт виражає перенесення на визначених осіб, внаслідок здійснення договірної зобов'язання, лише тих прав і обов'язків, які, за загальним правилом, передбачені законом або іншими нормативно-правовими актами. По відношенню до договору таке розуміння юридичного факту вказуватиме на наявність в договірному зобов'язанні умов (суб'єктивних прав і юридичних обов'язків), сприйнятих лише безпосередньо із закону.

Враховуючи усю важливість питання, поставленого нами вище, зазначимо, що в теоретичній науці такий аспект розглядався досить побічно. Зокрема, С. С. Алексєєв юридичні факти називав «ричажком», яким приводять в дію норми об'єктивного права [13, с. 56]. Р. З. Лівшиць стверджував, що саме з настанням юридичних фактів приводиться в дію правова норма [14, с. 137]. Зверталася увага, що серед юридичних фактів-дій прийнято виділяти й юридичні акти, дії, які спеціально здійснюються людьми з наміром щодо виникнення юридичних наслідків [15, с. 3051]. Доводилася думка, що в механізмі правового регулювання саме юридичні факти забезпечують перехід від загальної моделі прав і обов'язків до конкретної [16, с. 292]. У працях сучасного періоду доводиться, що юридичні факти є другим елементом механізму правового регулювання договірних правовідносин. Проте чи діє в договірному праві концептуальна норма «правова норма – юридичний факт – правовідносини» спробуємо з'ясувати.

Враховуючи те, що договір є універсальною правовою конструкцією, яка знаходить своє відображення у суб'єктивних взаємних правах та обов'язках на основі добровільної згоди та вільного волевиявлення, правові норми в договорі відіграють, в основному, допоміжну, так би мовити доповнюючу роль. На думку Б. І. Пугінського, юридичний факт – це теоретична конструкція, яка створена для пояснення нормативного регулювання. Вона (*конструкція* – вставка наша – М. П.) не може застосовуватися до договірної регулювання, оскільки в останньому вимагається від суб'єктів самостійного вироблення взаємних прав та обов'язків [17, с. 109]. М. Ф. Казанцев, наголошуючи на тому, що договір не може бути юридичним фактом, стверджував, що погляд на договір як на юридичний факт не надає можливості побачити регулятивні властивості договору [18, с. 81]. З такою думкою вченого погоджуємося частково, адже якщо говорити про договір як про юридичний факт, то ж, звичайно, в такій інтерпретації неможливо побачити усю сутність договору як самостійного та особливого регулятора взаємозв'язків діяльності контрагентів. Проте є і інша сторона, зокрема, якщо вести мову про договір як про юридичний факт, за допомогою якого виникають, змінюються і припиняються договірні зобов'язання, то в цьому випадку видається за можливе розглядати його в аспекті регулятора.

Усталене в правовій літературі розуміння договору як юридичного факту спотворює розуміння і юридичного факту, і договору зокрема, оскільки договір певною мірою може бути визнаний як юридичний факт і може виступати в такій якості лише по відношенню до юридичних норм, що безпосередньо регулюють відносини сторін. Зведення договору лише до ролі юридичного факту обмежує дослідження певними рамками загальних положень про правочин, що видається неприпустимим.

Зважаючи на те, що юридичний факт виражає минулі дії, події, оскільки майбутніх юридичних фактів, як відомо, не буває, звертаємо увагу, що волевиявлення сторін призводить до дій в майбутньому, які полягатимуть в укладенні (підписанні, реєстрації) договору. Тому вести мову про договір, який в майбутньому буде укладений, як про юридичний факт є неправильно. Саме тому наведена особливість є принциповою для характеристики договору і юридичного факту зокрема.

На нашу думку, більш правильним слід розуміти *договір* як підставу виникнення, зміни та припинення договірних зобов'язань. У свою чергу, під *юридичним фактом* слід розуміти лише момент укладення (підписання, нотаріальне посвідчення, реєстрацію) договору.

Таким чином, юридичний факт в договорі відіграє лише фрагментарну роль, яка відповідає за теперішню/минулу дію сторін, а саме, волевиявлення сторін щодо укладення договору, момент підписання (реєстрацію, посвідчення) договору.

Договір. Угода. Домовленість. Законодавча дефініція договору зазнала певної критики з боку цивілістів-науковців у зв'язку з відсутністю в ньому категорії «правочин», яка замінила категорію «угода». Зокрема, на думку С. М. Бервено, ЦК України сприйняв поняття *договір*, сформульоване в юридичній доктрині ще за радянських часів, яке зводилось до розуміння договору як юридичного факту, що породжує відповідні цивільні правовідносини, тобто в ньому взагалі не знайшлося місця ознакам, які хоча б певною мірою відображали нові базові принципи побудови договірної права [19, с. 7]. Натомість М. М. Сібільов зазначає, що саме правочинна природа договору дала можливість дослідникам виявити його ознаки як юридичного факту: по-перше, наявність єдиного волевиявлення двох або більше осіб, що виражає їх загальну волю; по-друге, спрямованість спільних дій на досягнення певних цивільно-правових результатів [20, с. 88]. Враховуючи наведене, вчений дійшов висновку, що договір у сфері приватного права – це єдине волевиявлення двох або більше юридично рівних осіб, що збігається, зафіксоване у вигляді передбачених ним або законом у письмовому

документі з подальшою його легалізацією, що виражає їх спільну вільну волю на досягнення певних цивільно-правових (приватних) результатів майнового чи немайнового характеру, настання яких відбувається в межах зобов'язання з позитивним змістом, що виникає між ними і не зачіпає прав та законних інтересів третіх осіб, у разі здійснення боржником певних дій, які відповідають праву вимоги кредитора.

О. В. Дзера, обгрунтовуючи тотожність понять «договір» та «угода», зазначає, що не кожний правочин є договором, а лише той, який опосередковує обопільну домовленість двох або більше осіб, спрямовану на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [21, с. 504]. С. І. Шимон, звертаючи увагу на доцільність усунення невизначеності тлумачення термінів «договір», «домовленість», «угода», зазначає, що у значенні «договір» слід використовувати термін «угода», «договір», а «домовленість» має використовуватися виключно у вузькому розумінні, не тотожному договору, угоді [22, с. 128–129].

У правовій літературі «домовленість» часто розуміють як договір, а відтак говорять про їх споріднення, адже і договір, і домовленість можуть вважатися юридичними діями, які спрямовані на виникнення, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків. Існують думки, що термін «домовленість» інколи може вживатися і в іншому значенні. Зокрема, В. В. Васильєва звертає увагу, що за нормами ст. 123 ЦК України прибуток та збитки повного товариства розподіляються між його учасниками пропорційно до їхніх часток у вкладеному капіталі, якщо інше не передбачено засновницьким договором або *домовленістю*. На нашу думку, законодавець «домовленість» наче протиставив «договору», що виступає нарівні з останнім підставою виникнення цивільно-правових наслідків. Відмінність домовленості і договору полягає в тому, що в домовленості відсутні гарантії виконання зобов'язання, вона є незабезпеченою, оскільки будь-яка сторона може відмовитися від домовленості. Проте, на нашу думку, ймовірно законодавець, вживаючи таке поняття домовленості нарівні з поняттям договору, закладає єдиний зміст – правові наслідки мають виникати тільки після погодження їх сторонами і за взаємною згодою; в подальшому домовленість повинна бути відповідним чином оформлена для надання їй юридичної сили [23, с. 61]. На нашу думку, саме такий вектор думок є привальним, адже, безумовно, законодавець, говорячи про домовленість, в жодному разі не протиставляє її договору.

Як правило, дефініції «домовленість» надається значення як погодженому волевиявленню двох або більше осіб, відповідно така домовленість трансформується у договір, якщо вона досягнута з дотриманням вимог, встановлених для укладення договору. Враховуючи те, що в ст. 626 ЦК України йдеться про необхідність узгодження воль двох, трьох чи більше сторін, домовленість можна розглядати лише як необхідну умову для укладення договору, проте аж ніяк не сам договір. Тому протиставляти, а тим більше ототожнювати *домовленість* та *договір* є неприпустимо.

У свій час на некоректність ототожнення домовленості (угоди) та договору звертав увагу М. М. Агарков. Вчений писав, що ЦК користується терміном «угода» не тільки для позначення дій, які виробляють той юридичний ефект, на який вони направлені, а й для позначення дій, хоча й спрямованих на такий ефект, але його не виробляють тому, що вони не задовольняють умовам дійсності угоди. [24, с. 67]. З таких причин, на думку П. І. Пугінського, категорія «угоди» повинна розглядатися у зв'язку з відповідною нормою права. Враховуючи наукові думки, пропонуємо *домовленість* розуміти як певний одиничний акт, реалізований у вигляді юридично спрямованої дії на встановлення, зміну та припинення прав та обов'язків. У свою чергу, *договір* слід розуміти як більш складне правове явище, яке передбачає існування домовленостей як підстави виникнення суб'єктивних прав і обов'язків, що існують у вигляді договірної зобов'язання контрагентів, діяльність яких взаємопов'язана та спрямована на досягнення визначеної мети.

Наведені розбіжності між договором, угодою та домовленістю свідчать про неприйнятність та відсутність будь-якої доцільності спроб приведення договору до домовленості. Тому прагнення науковців замінити загальноживаний термін «договір» терміном «домовленість» [25, с. 6] видаються такими, що не відповідають нинішнім реаліям, оскільки створюватимуть об'єктивні перешкоди для наукового пізнання договору та розкриття його регулятивних можливостей в інтересах суспільства.

Договір і зобов'язання. Погоджуючись із трактуванням договору як виключно юридичної підстави виникнення, зміни та припинення договірних зобов'язань, дослідимо правову природу останніх.

В юридичній літературі договір розглядають як правовідношення, яке виникає в результаті укладення правочину, оскільки саме в правовідношенні існують і реалізуються суб'єктивні права та обов'язки сторін договору. Під таким кутом зору проводив свої дослідження О. С. Іоффе, який зазначав, що поняття договору не слід змішувати з поняттям зобов'язання, оскільки зобов'язання можуть виникати не тільки з договорів і мати як договірний, так і недоговірний характер [27, с. 26]. При цьому вчений зазначав, що іноді під договором розуміється саме зобов'язання, що виникає з такої домовленості, а в деяких випадках цей термін позначає документ, що фіксує факт виникнення зобов'язання з волі всіх його учасників. На думку Н. Д. Єгорова, під договором слід розуміти і юридичний факт, що лежить в основі зобов'язання, і саме договірне зобов'язання, і документ, в

якому закріпленій факт встановлення зобов'язального правовідношення [28, с.26]. Натомість Р. О. Халфіна звертала увагу, що в поняття «договір» мають бути включені взаємні цивільні права та обов'язки сторін [29, с. 50].

Сьогодні про те, що договір виступає і як правовідношення, і як документ, не викликає жодного сумніву, більше того, з розвитком доктрини права науковці дедалі частіше акцентують увагу на договір як на регулятор суспільних відносин. Зокрема, на таку особливість у своїх наукових дослідженнях звернули увагу Т. В. Боднар, О. І. Зозуляк, О. П. Печений, С. О. Погрібний та інші вчені.

На нашу думку, правильним на сьогодні є розуміння договору як зобов'язання, яке є правовідношенням, в якому одна сторона зобов'язана на користь іншої сторони вчинити певну дію або утриматися від неї, а інша сторона – вимагати від боржника виконання його обов'язку. При цьому права і обов'язки сторін виникатимуть із погоджених умов договору. Адже, як зазначає Н. С. Кузнецова, договір відрізняється від інших юридичних фактів тим, що він не тільки дає підстави для застосування тієї чи іншої норми права до конкретного випадку і для виникнення, зміни або припинення конкретного правовідношення, а й безпосередньо регулює поведінку сторін, визначає права і обов'язки учасників утворюваного ним правовідношення [34, с. 14].

Таким чином, ототожнення *договору* та *зобов'язання* на сьогодні є неприпустимим, оскільки договір являється тим джерелом індивідуальних правил поведінки для сторін, так би мовити, вектором дій суб'єктів правовідношення, яке є волевиявленням осіб, здатне породжувати цивільні права та обов'язки, які в майбутньому приводять до досягнення мети. Тому при дослідженні договору як правовідношення звертають увагу на договірні зобов'язання, які перебувають у тісному зв'язку з юридичним фактом як підставою виникнення зобов'язань. Саме тому «договір-правовідношення» слід розуміти як умовний термін, оскільки договір та зобов'язання є окремими правовими явищами, які слід співвідносити як причину та наслідок, підставу і факт, який зумовлює цю підставу.

Зважаючи на вищенаведене, слід констатувати, що на сучасному етапі все ще відбувається формування правових думок та нових наукових підходів до розуміння договору як елемента загальноєвропейської правової культури, що надає можливість стверджувати про його універсальну правову конструкцію, яка поєднує найрізноманітніші по своїй суті суспільні відносини.

Список використаної літератури:

1. Кузнецова Н. С., Довгерт А. С. Цивільний кодекс України: визнані здобутки кодифікації (до 10-ї річниці чинності ЦК України) / Н. С. Кузнецова, А. С. Довгерт // Приватне право. – 2013. – № 2. – С. 15–28.
2. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Загальна частина: академічний курс: підручник. – 3-тє вид., допов. – К.: «ВД «Дакор», 2013. – 672 с.
3. Кузнецова Н. С. Подрядные договоры в инвестиционной деятельности в строительстве / Н. С. Кузнецова. – К.: Наук. думка, 1993. – 158 с.
4. Луць В. Інституту договору в цивільному праві України (до 10-ї річниці чинності ЦК України) / В. Луць // Приватне право. – 2013. – № 2. – С. 29–37.
5. Кізлова О. С. Загальні положення про договір в праві та законодавстві // О. С. Кізлова // Окремі види договорів у сучасному законодавстві України: кол. моногр. // За заг. ред. О. С. Кізлової, Одеса, 2013. – 392 с.
6. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін.; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. – Харків, 2012. – 432 с.
7. Кніпер Р. Власність, володіння та їх відображення в договірному праві // Р. Кніпер // Право України. – 2012. – № 9. – С. 37–43.
8. Луць В. В. До питання про сутність і зміст цивільно-правового договору // В. В. Луць // Приватне право. – 2013. – № 1. – С. 118–128.
9. Гарсиа Гарридо М. Х. Римское частное право: каузы, иски, институты: пер. с исп. / М. Х. Гарсиа Гарридо. – М.: Статут, 2005. – 812 с.
10. Мэйн Г. С. Древнее право: его связь с древней историей общества и его отношение к новейшим идеям: пер. с англ. / Г. С. Мэйн. – 2-е изд. – М.: КРАСАНД, 2011. – 320 с.
11. Иоффе О. С. Обязательное право / О. С. Иоффе. – М.: Юрид. лит., 1975. – 880 с.
12. Советское гражданское право. – М.: Юрид. лит., 1975 – 520 с.
13. Алексеев С. С. Односторонние сделки в механизме гражданско-правового регулирования / С. С. Алексеев // Антология уральской цивилистики. 1925–1989. Сборник статей. – М., 2001. – 431 с.
14. Лившиц Р. З. Теория права / З. Р. Лившиц. – М., 1994. – 224 с.
15. Пиголкин А. С. Факты юридические / А. С. Пиголкин // Российская юридическая энциклопедия. – М., 1999. – С. 3051.
16. Общая теория государства и права. Академический курс в 2-х томах / Под ред. проф. М. Н. Марченко. – Т. 2. Теория права. – М., 1998. – 622 с.

17. Пугинский Б. И. Теория и практика договорного регулирования // Б. И. Пугинский. – М.: ИКД «Зеркало-М», 2015. – 222 с.
18. Казанцев М. Ф. Договорное регулирование: цивилистическая концепция // М. Ф. Казанцев. – Екатеринбург, 2005. – 369 с.
19. Бервено С. М. Проблеми договірного права України: монографія // С. М. Бервено. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 392 с.
20. Сібільов М. М. Загальні положення регулювання відносин у сфері надання послуг за проектом нового Цивільного кодексу України / М. М. Сібільов // Вісник Академії правових наук України. – 1996. – № 4. – С. 84–87.
21. Цивільне право України: підручник / [за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика]. – К.: Юрінком Інтер, 2010 – 976 с.
22. Шимон С. Юридичне значення «домовленості» в цивільному праві // Розвиток цивільного законодавства. Посткодіфікаційний період: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 175-річчю Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – К.: Освіта, 2010. – 292 с. – С. 128–129.
23. Васильєва В. В. Договір як підстава виникнення цивільно-правового зобов'язання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / В. В. Васильєва. – К., 2013. – 214 с.
24. Агарков М. М. Обязательство по советскому гражданскому праву / М. М. Агарков. – М., 1940. – 192 с.
25. Веретельник Л. К. Систематизація договорів у цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Л. К. Веретельник. – Х., 2007. – 19 с.
26. Иоффе О. С. Избранные труды: в 4-х т. Т. 3. Обязательственное право / О. С. Иоффе. – СПб.: Юридический Центр Пресс, 2004. – 837 с.
27. Гражданское право: учебник в 2-х т. Том I / Отв. ред. проф. Е. А. Суханов. – М.: БЕК, 2002. – 816 с.
28. Халфина Р. О. Договор в английском гражданском праве / Р. О. Халфина. – М., 1959. – 319 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1192_15.html.
29. Кузнецова Н. С. Договір у механізмі регулювання цивільно-правових відносин / Н. С. Кузнецова // Право України. – 2012. – № 9. – С. 12–18.

The article analyzes the doctrinal approaches to the understanding of the Treaty as the Foundation of obligation. The author emphasizes that the competent nature of the contract allows to detect in it signs of legal fact.

В статтє анализируются доктринальные подходы к пониманию договора как основания возникновения обязательств. Акцентируется внимание, что именно правомочная природа договора предоставляет возможность выявлять в нем признаки юридического факта.

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОСТАЧАЛЬНИКА ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ЗА ДОГОВОРОМ ПОСТАЧАННЯ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЄДНАНУ МЕРЕЖУ

Походжук Р. В.

*молодий науковий співробітник відділу проблем договірного права
НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

У статті розглядаються актуальні питання та сутність цивільно-правової відповідальності постачальника електричної енергії за договором постачання електроенергії фізичній особі–споживачу.

Ключові слова: цивільно-правова відповідальність, постачальник електроенергії, звільнення від відповідальності, електроенергія, примус, санкція.

Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в усіх сферах життєдіяльності нашої країни, однією з яких є сфера енергетики, викликають необхідність вдосконалення цивільно-правового регулювання відносин між постачальником електроенергії та фізичною особою–споживачем. Відносини між цими суб'єктами опосередковуються договором, а тому є цивільно-правовим зобов'язанням. Зобов'язання повинно виконуватися, а сторона, що порушує конкретне зобов'язання, має нести відповідальність. У випадку постачання електроенергії фізичній особі–споживачу це буде цивільно-правова відповідальність. Суб'єктом такої відповідальності виступає гарантований електропостачальник.

Окремі автори вказують, що за порушення умов договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу застосовуються як загальні заходи цивільно-правової відповідальності,